

LIBRIS

We know
books

Vergiliu

ENEIDA

Traducere din limba latină de Eugen Lovinescu
Text revăzut, note și cronologie de Eugen Cizek

LITERA
București

CUPRINS

<i>Tabel cronologic</i>	5
<i>Notă asupra primei ediții</i>	9
Cartea întâi	11
Cartea a doua.	30
Cartea a treia	50
Cartea a patra	68
Cartea a cincea	86
Cartea a șasea	108
Cartea a șaptea.	131
Cartea a opta	150
Cartea a noua.	167
Cartea a zecea	187
Cartea a unsprezecea	210
Cartea a douăsprezecea	232
<i>Note</i>	255

CARTEA ÎNTÂI

Când luptele viteazului¹, care, izgonit de ursită de pe țărmurile Troiei, și-a pus cel dintâi piciorul pe malurile Laviniului, în Italia. Pe multe mări și pământuri a mai fost azvârlit de urgia zeilor și de mânia neiertătoarei Iunone²; mult a avut de pățimit în războaie până să dureze un oraș și să-și statornicească zeii în Lațiu, leagănul seminției latine, al străbunilor albanii și al zidurilor înalte ale Romei.

Muză, povestește-mi aceste fapte: povestește-mi mânia zeiței ce l-a silit pe un om cunoscut prin credință să înfrunte atâtea nenorociri și să îndure atâtea necazuri! E cu putință oare să fie atâta urgie în suflete cerești?

A fost odată o cetate străveche, întemeiată de pribegi tirieni, Cartagina, departe, în fața Italiei și a gurii Tibrului, cetate puternică prin bogății și vajnică în războaie³, care, se spune că-i plăcea Iunonei mai mult decât toate celelalte, și chiar decât insula Samos. Aici își avea armele, aici își avea carul, și, dacă i-ar fi îngăduit ursita, aici ar fi voit zeița să statornicească domnia lumii. Auzise însă că din sângele troian va ieși un vlăstar ce va răsturna odată și odată cetatea tiriană și că un popor aprig în războaie și stăpân până departe va porni pentru a nimici puterea Libiei; așa hotărâseră parcele⁴. La teamă i se mai adăuga și amintirea războiului vechi, pe care mai mult decât alții îl uneltise ea de dragul grecilor la zidurile Troiei. Timpul nu-i ștersese din suflet pricinile mâniei și ale durerii; în fundul inimii îi stăteau și acum săpate amintirea judecății lui Paris⁵, nedreptatea făcută frumuseții ei, neamul nesuferit al troienilor și cinstea adusă lui Ganimedee, ce fusese răpit de Iupiter⁶. Întețită de acestea, ea ținea de aceea departe de Lațiu și-i zvârlea pe toate mărilor pe troienii scăpați de mâna danailor și

a neînduplecatului Ahile⁷, care băjeneau de mulți ani în voia sortii pe toate mările. Atâta trudă a cerut întemeierea poporului roman!

Abia se depărtaseră de țărmurile siculilor⁸ și-și întinseră pânzele la vânt, spintecând voioși cu pintenul de aramă al corăbiilor lor spuma sărată a mării, când fiica lui Saturn, în sufletul cărei mocnea încă vechea rană, își spuse în sine:

„Să mă dau oare bătută și să mă opresc de la ceea ce am pornit? Să nu pot eu îndepărta pe căpetenia teucrilor⁹ de la țărmul Italiei? Ursitele mă împiedică. Pallas¹⁰ a putut totuși preface în cenușă flota argienilor¹¹ și i-a putut scufunda și pe greci în mare numai din pricina vinii, ori, mai bine, a nebuniei unuia dintre dâșșii, a lui Ajax, fiul lui Oileu! Ea a aruncat dintre nori trăsnetul cel repede al lui Iupiter¹², și le-a împrăștiat corăbiile, și a răscolit mările cu vânturile. Ea l-a putut înșfăca pe vinovat și l-a făcut să verse flăcări din pieptu-i străpuns, și l-a ținut apoi pe vârful unei stânci! Iar eu, stăpâna zeilor, sora și soția lui Iupiter, mă lupt zadarnic de atâția ani împotriva unui singur popor! Cine o să mai slăvească de acum înainte puterea Iunonei ori o să-i mai închine cu smerenie la altare rugăciuni și jertfe?“

Frământând astfel de gânduri în sufletul învăpăiat, zeița sosi în Eolia, țara furtunilor, lăcașul de unde pornesc vifornițele. Aici domnește Eol, care, în fundul unei peșteri uriașe, ține sub stăpânirea lui vânturile răzvrătite, furtunile zgomotoase, și le încătușează în închi-soare. Mânioase, ele freamătă în jurul porților, în vuietul muntelui; de pe o stâncă prăpăstioasă, cu toiagul în mână, Eol le domolește neastâmpărul și le potolește mânia. Dacă nu le-ar înfrâna, vânturile ar spulbera în văzduh marea, pământul și cerul înalt; de teamă, atotputernicul tată al zeilor le-a închis în peșteri adânci, peste care a prăvălit namile de munți și le-a dat un stăpân, care, supus el însuși unor noime, să știe când să le strângă hățurile și când să le sloboade. La dânsul veni atunci Iunona să i se roage cu aceste cuvinte:

– Eol, ție ți-a dăruit tatăl zeilor și al oamenilor puterea de a îmblânzi valurile și de a le umfla cu ajutorul vânturilor. Un neam dușman plutește pe Marea Tireniană, ducând Ilionul¹³ și penajii¹⁴ lui învinși în Italia. Dezlănțuie furtunile, scufundă corăbiile ori împrăștie-le și seamănă marea cu leșurile lor. Am patrușprezece nimfe¹⁵ frumoase la chip; în schimbul slujbei ce-ți cer, pe cea mai mândră

dintr-însele, pe Deiopeea, ți-o voi da cu cununie, ca să-și petreacă viața cu tine și să te facă tatăl unei odrasle frumoase.

La acestea, Eol îi răspunse:

– Rostul tău, stăpână, e să poruncești și al meu să ascult. Dacă am vreo putere, ție ți-o datorez; tu mi-ai dat toiagul domniei și ocrotirea lui Iupiter; tu îmi dai puțința să iau parte la ospetele zeilor și să fiu stăpânul norilor și al furtunilor.

După ce rosti aceste cuvinte, el lovi cu stratul lăncii muntele gol; prin deschizătura făcută vânturile se îmbulziră ca o turmă năvalnică, suflând val-vârtej peste pământ. Eurus și Notus, vântul Africus, aducător de furtună, se prăvăliră de-a valma asupra mării și o zguduiră din adâncuri, rostogolind valuri năprasnice spre țarm. Strigătele oamenilor se amestecară cu scârțâitul odgoanelor. Norii întunecară îndată cerul și lumina zilei și le luară vederea troienilor; o noapte adâncă se lăsă peste mare, cerul bubui și văzduhul străluci de fulgere dese; moartea apropiată se arătă de pretutindeni privirii corăbierilor. Un fior rece înmuie deodată trupul lui Enea; gemând și ridicându-și mâinile spre cer, el rosti aceste cuvinte:

– Cu cât au fost mai fericiți cei ce au murit sub ochii părinților lor, lângă zidurile înalte ale Troiei! Viteazule între vitejii danailor, o Tidide, de ce n-am murit pe câmpia Ilionului, de ce nu mi-am dat duhul răpus de mâna ta, acolo unde aprigul Hector¹⁶ zace doborât de sulita lui Ahile, unde a pierit vornicul Sarpedon, unde Simoisul rostogolește în valurile lui scuturile, coifurile și cadavrele atâtor viteji!

Pe când vorbea așa, furtuna dezlănțuită de Acvilon¹⁷ izbi în față pânza și ridică talazurile până la cer; lopețile se sfărâmară; vasul se răsuci și-și întoarse coasta spre valurile ce se îngrămădeau cât ți-i muntele; unii rămaseră atârnați pe vârful lor; prăpastia căscată le arăta altora fundul mării, unde nisipul fierbea. Luate de Notus, trei corăbii fură zvârlite pe niște stânci ascunse, numite de italici „Altare“, ce-și întindeau spinările uriașe deasupra valurilor; împinse de Eurus în vaduri, alte trei – o, vedenie înspăimântătoare! – se sfărâmară și se împotmoliră în nisip. Un val năprasnic izbi din sus drept în bot, chiar sub ochii lui Enea, corabia ce ducea pe licieni și pe credinciosul Oronte; plecat pe vâslă, cârmaciul fu smuls și zvârlit în mare peste cap. De trei ori șuvoaiele răsuciră corabia și o învârtiră pe loc, până ce vârtejul iute o trase la fund. Începură să răsară

oameni plutind deasupra genunii, arme de ostași, scânduri de corabie și comorile Troiei. Furtuna răpuse corabia puternică a lui Ilioneu și pe cea a viteazului Ahate și pe cea pe care se urcase Abas, și pe cea a bătrânului Alete; prin încheieturile desfăcute ale coastelor toate se umplură de apa vrăjmașă și se deschiseră prin crăpături.

În vremea aceasta Neptun¹⁸ simți că marea se frământă zgomotos și că se dezlănțuise furtuna și că apele liniștite de la fund se ridicaseră deasupra. Se tulbură adânc și, înălțându-și capu-i liniștit peste valuri, privi atunci în larg, unde zări corăbiile lui Enea risipite pe întinsul mării și pe troieni copleșiți de talazuri și de prăpădul ploilor. Ca frate pricepu numaidecât vicleșugul și mânia soru-sii Iunona¹⁹. Chemă atunci la dânsul pe Eurus și Zefirul²⁰ și le vorbi așa:

— Pân-într-atât purtați în voi trufia neamului din care vă trageți²¹! Fără porunca mea, vânturilor, cutezați să răsturnați cerul și pământul, și să ridicați cogeamite valuri? Las' că vă arăt eu vouă! Să potolesc numai talazurile dezlănțuite, și o să-mi plătiți apoi greșelile cu altfel de pedeapsă. Pieriți din ochii mei de spuneți stăpânului vostru că mie și nu lui i-a dat soarta împărăția mării și temuta furcă²². El stăpânește numai peste stâncile uriașe unde-s lăcașurile voastre, Eure; să se grozăvească la curtea lui și să domnească în peștera unde-s închise vânturile.

Astfel vorbi și, înainte chiar de-a sfârși, domoli apele umflate, împrăstie norii îngrămădiți și aduse din nou soarele. Unindu-și străduințele, Cimotoc și Triton, desprinseră corăbiile din stâncile ascuțite; însuși Neptun le ridică cu furca lui, le deschise drum printre nisipurile întinse, și, după ce liniști apa, lunecă pe deasupra valurilor cu roțile ușoare ale carului său. Când izbucnește răskoala în sânul unui popor și când sufletul norodului clocotește, tortele și pietrele zboară; din orice-i vine la îndemână, furia își face arme; dar dacă zărește un bărbat vrednic prin virtuți și merite, mulțimea tace și ascultă cu urechile ciulite. Numai cu vorba, el înfrânează sufletele și înmoaie inimile. La fel se potoli și freământul valurilor, de îndată ce zeul privi peste ape și, purtându-și caii sub cerul înseninat, zbură, cu hățurile slobode în ceru-i ușor.

Osteniți, eneazii²³ se siliră acum să ajungă în grabă la țărnul cel mai apropiat și se îndreptară spre malul Libiei. Într-o scobitură adâncă se află aici un loc, din care o insulă face un port; venind din

larg, valurile se frâng de coastele ei și, întorcându-se îndărăt, se despică în cercuri; de o parte și de alta se ridică stânci năprasnice; doi colți amenință cerul; la picioarele lor, adăpostite, apele stau nemișcate; deasupra se apleacă o perdea de păduri clătinate de vânt și un codru negru cu umbra-i deasă. În fund, sub niște stânci povârnite, se află o peșteră, adăpost al nimfelor, cu izvoare de apă dulce, cu jilțuri tăiate în stâncă. Aici se odihnesc corăbiile ostenite, fără să mai fie legate cu lanțuri ori înfipte în fund de cârligul ancorei. Aici sosi și Enea cu cele șapte corăbii ce-i mai rămăseseră din întreaga flotă; după ce râvniseră atâta uscatul, troienii coborâră pe țărmul dorit și își întinseră pe nisip mădularele, de pe care șiroia apa sărată. Ahate scăpără numaidecât scânteii dintr-o cremene și aprinse cu ele frunzele; strânseseră în jur ramuri uscate și dădu drumul focului în vreascuri. Deși osteniți, troienii scoaseră din corăbii grâul stricat de apă și uneltele de făcut pâine și se puseră să usuce la foc boabele scăpate pentru a le râșni între pietre.

În vremea aceasta Enea se urcă pe o stâncă, își roti ochii peste întinsul mării ca să vadă dacă nu-l zărește cumva aruncat de valuri pe Anteu și corăbiile frigiene, pe Capis ori armele lui Caicus din vârful pupelor. Nu i se arată nici o corabie în zare, ci numai trei cerbi rătăcind pe țărm; în urmă venea o turmă întreagă, păscând în lung șirag prin văi. Enea stătu locului și, luând arcul și săgețile, pe care i le ducea credinciosul Ahate, culcă mai întâi la pământ pe cei din frunte ce-și purtau pe sus capetele cu ramuri ca niște copaci, puse apoi pe fugă întreaga turmă și o urmări cu săgețile-i în codrii stufoși; și nici nu se opri înainte de a fi culcat la pământ namilele de trupuri a șapte cerbi, cât era și numărul corăbiilor lui. Se întoarse apoi în port și își împărți vânatul între tovarăși; le mai împărți și vinul, pe care bunul Aceste îl încărcase în butoaie pe țărmul Siciliei și li-l dăruise în clipa plecării; le mângâie apoi sufletele mâhnite cu aceste vorbe:

– Tovarăși, nu de acum cunoaștem suferințele; am înfruntat altele și mai mari; un zeu o să le pună odată și lor capăt. Ați înfruntat turbarea Scilei²⁴ și larma stâncilor ei până în adâncul apelor; ați înfruntat și stâncile ciclopilor; veniți-vă în fire și risipiți-vă teama și durerea; într-o zi vă veți bucura poate și de amintirea lor. Prin atâtea încercări, prin atâtea primejdii, noi ne îndreptăm spre Lațiu,

unde ursita ne făgăduiește o viață tihnită; acolo o să fie îngăduit Troiei să învie. Răbdați cu tărie și așteptați un viitor mai norocos.

Astfel grăi Enea și, deși era ros de griji, se arată tuturor încrezător și își înăbuși în suflet durerea adâncă. Tovarășii se puseră pe treabă ca să-și gătească ospățul din vânat; jupuiră pieile de pe coastele cerbilor și le scoaseră măruntaiele; unii le tăiară în bucăți și, zvâcnind încă de viață, le înfipseră în frigări; alții puseră pe țarm vasele de aramă sub care făcură foc. Își întremară astfel puterile, mâncând; culcați prin iarbă, băură vin vechi și se ospătară din vânatul îmbelșugat. După ce-și astâmpărară foamea și își strânseră mesele, stătură mult de vorbă, și-și plânseră tovarășii pierduți. Șovăind între nădejde și teamă, când îi socoteau vii, când credeau că au murit și că nu le mai aud chemarea. Piosul Enea, mai ales, jelea în el soarta viteazului Oronte, a lui Amicus și cruda ursită a lui Licus și pe viteazul Gias și pe Cloantus.

Erau tocmai pe sfârșite, când, privind din înaltul cerului marea plină de catarge și pământurile întinse și țărmurile și popoarele împrăștiat, Iupiter se opri în creștetul cerului și își aținti ochii peste ținuturile Libiei. În vreme ce frământa în suflet astfel de griji, iată că, mahnită și cu ochii scăldați în lacrimi, sosi și Venera²⁵, și îi cuvântă așa:

– O, tu ce cârmuiești cu poruncile tale veșnice soarta oamenilor și a zeilor și-i înspăimânti cu trăsnetul, ce fărădelege a putut săvârși față de tine fiul meu Enea, ce fărădelege au putut săvârși troienii, pentru ca, după ce au îndurat atâtea nenorociri, din pricina Italiei, să li se închidă întreg pământul? Ai făgăduit, totuși, că într-o zi din sângele întinerit al lui Teucer vor ieși, după ce se vor scurge veacuri, atotstăpânitorii romani, ce vor ține sub domnia lor toate pământurile și mările; ce te face acum, tată, să-ți schimbi hotărârea? Numai cu gândul la viitor mă mai puteam mângâia de soarta vitregă de până azi, de căderea Troiei, și de jalnicele ei ruine. Aceeași soartă îi prigonește însă și acum pe vitejii ce au îndurat atâtea neazuri; ce capăt sorocești nenorocirilor lor? După ce a scăpat de mâinile aheilor²⁶, Antenor a putut, totuși, străbate nesupărat în golful Iliriei²⁷ și în ținuturile dinăuntru ale liburnilor, a putut trece dincolo de izvorul Timavului²⁸, de unde râul se aruncă din munți ca o mare năvalnică prin nouă guri deodată și acoperă câmpiile cu

valurile-i zgomotoase. El a reușit să zidească orașul Patavium²⁹ și să statornicească un adăpost troienilor; să-și dea numele poporului și să atârne în cui, ca trofee, armele Troiei. Liniștit, el se odihnește acum în pace netulburată; iar noi, sânge din sângele tău, cu toate că ne-ai făgăduit nemurirea cerească, după ce ne-am pierdut corăbiile (ce grozăvie!), suntem lăsați în voia urgiei unei singure zeite și aruncați departe de țărmurile Italiei. Asta e răsplata credinței? Așa ne așezi în domnie?

Privind-o cu zâmbetul cu care înseninează cerul și furtunile, tatăl zeilor și al oamenilor își sărută părintește fiica și-i grăi apoi astfel:

– Liniștește-te, Citeree, ursita poporului tău rămâne neclintită; vei vedea cetatea și zidurile făgăduite ale Laviniului, și vei aduce chiar tu pe mărinimosul Enea în lăcașurile Olimpului; hotărârea mi-a rămas nestrămutată. Fiindcă te roade însă grija, mă voi spovedi și îți voi deschide cartea viitorului, ca să descoperi tainele soartei. Enea va purta un crâncen război în Italia; va birui popoare cumplite și le va da orașe și legi; trei veri îl vor vedea domnind în Lațiu și trei ierni vor trece după înfrângerea rutulilor³⁰. Fiul său Ascaniu, căruia i se dă acum și porecla de Iulus – dar i se spunea Ilus pe vremea atotputerniciei Ilionului – va stăpâni, lună cu lună, treizeci de ani încheiați și își va strămuta scaunul domniei de la Laviniu la Alba Longa, pe care o va întări cu ziduri puternice. Trei veacuri întregi va domni aici neamul lui Hector, până ce Ilia³¹, o vestală din vița regilor, se va da în dragoste cu Marte și va naște doi frați gemeni. Îmbrăcat cu blana roșcată a lupoaicei ce-i hrănise, Romulus va alcătui apoi un neam de strânsură, va clădi cetatea lui Marte³² și-și va da numele romanilor, căroro nu le pun nici un hotar stăpânirii și nici un soroc: le-am hărăzit o putere fără margini. Chiar și neînduplecata Iunonă, a cărei ură frământă astăzi și marea, și pământul, și cerul, își va împlânzi gândul și va ocroti împreună cu mine pe romani, stăpânitorii lumii, neamul purtătorilor de togi³³. Asta e voința mea. Va veni o vreme, în scurgerea veacurilor, când neamul lui Assaracus va supune Ftia și preafrumoasa Micena și va domni în Argosul învins. Din strălucitul sânge al troienilor se va naște Cezar³⁴, ce-și va întinde stăpânirea până la ocean și numele până la stele; el se va numi Iulius, după marea lui strămoș Iulus. Scăpată de griji, chiar tu îl vei primi cândva în cer, încărcat de prăzile

Răsăritului; oamenii îl vor slăvi și pe dânsul în rugăciunile lor. Vremile cumplite se vor împlânzi atunci; războaiele se vor curma. Credința străbună și Vesta³⁵, și Quirinus³⁶ cu fratele său Remus vor da legi lumii întregi; porțile temutului templu al războiului³⁷ se vor închide cu puternice zăvoare de fier. Înăuntru, nelegiuita Vrajbă, pe o grămadă de arme cumplite, cu mâinile legate la spate cu o suță de noduri de aramă, groaznică, cu gura însângerată, se va frământa neputincioasă.

Zise și din înaltul cerului trimise pe Mercur, fiul Maiei³⁸, pentru ca țara și zidurile noi ale Cartaginei să adăpostească pe troieni și pentru ca nu cumva, necunoscând ursitele, Didona să nu-i alunge din hotarele ei. Purtat de aripi, zeul străbătu câmpiile văzduhului și se opri curând pe țărmurile Libiei, unde se grăbi să împlinească poruncile lui Iupiter. Din îndemnul lui, punii³⁹ își înfrână pornirea sălbatică și, mai ales, regina se simți cuprinsă de bunătate și blândețe față de troieni.

În vremea aceasta, după ce se zbuciumase toată noaptea cu gândurile, de cum se iviră zorile, piosul Enea ieși ca să iscodească locurile necunoscute. Pe ce țărmuri îl aruncase vântul? Pustiile, pe care le vedea dinaintea ochilor, erau locuite de oameni ori de fiare? Voia să cerceteze și să povestească tovarășilor cele aflate. Își adăposti de aceea corăbiile într-o scobitură a pădurii, în văgăuna unei stânci, încercuită de copaci cu umbră deasă. Întovărașit numai de Ahate, el purcese apoi rotind în mână două sulite cu vârful lat de fier. În mijlocul pădurii, îi ieși deodată înaintea maică-sa cu chipul, portul și armele unei fecioare spartane ori ca Harpalice din Tracia, când își îndemna caii și întrecea în goană zborul vântului Euris. Îmbrăcată ca de vânătoare, ea își atârname pe umeri arcul ușor și-și lăsase pletele să-i fluture în vânt, cu genunchii goi și cu cutele largi ale rochiei prinse într-un nod.

– Flăcăilor, îi întâmpină ea, spuneți-mi de n-ați văzut cumva rătăcind pe aici pe una dintre surorile mele cu tolba pe spate și cu o blană târcată de răs, ori fugărind în chiote un mistreț plin de spume?

Așa grăi Venera și fiul ei îi răspunse astfel:

– N-am auzit, nici n-am văzut pe nici una din surorile tale, fecioară – ce alt nume să-ți dau, că nici chipul, nici glasul nu ți-s de

muritoare? Ești, de bună seamă, o zeiță: poate sora lui Febus⁴⁰ sau vreo nimfă? Oricine ai fi, arată-te binevoitoare, ogoaie-ne necazul și spune-ne sub ce soare și în ce parte a lumii am fost aruncați? Nu cunoaștem oamenii și locurile și rățacim mânați aici de vânturi și de valuri. Multe jertfe îți vor aduce mâinile noastre pe altarele tale.

Venera îi răspunse atunci:

– Nu sunt vrednică de așa cinste. Fecioarele tiriene obișnuiesc să poarte tolbă și să-și încalțe până sus piciorul în coturn⁴¹ de purpură. Ești în ținuturile punice, printre tiriieni și în fața orașului lui Agenor; acolo sunt hotarele libienilor, neam neînvins în război. Peste împărăția asta domnește Didona fugită din Tir de groaza fratelui ei. Povestea nenorocirilor ei e lungă; îți voi aminti doar lucrurile de căpetenie. Bărbatul ei se numea Siheu, cel mai bogat dintre fenicieni, pe care biata Didona îl iubea din toată inima. Taică-su i-o dăduse fecioară; se căsătorea pentru întâiași dată. Fratele ei Pigmalion, cel mai nelegiuit dintre oameni, domnea peste Tir și vrajba izbucni între dânsii. Orbit de patima banilor, ticălosul nu mai ținu seama de iubirea surorii lui, și-l străpunse în ascuns cu pumnalul, în fața altarului, pe bietul Siheu și-și ascunse multă vreme fapta prin fel de fel de minciuni, iar pe îndurerata soție o înșelă cu vorbe deșarte. Chipul bărbatului neîngropat i se arată însă în somn Didonei. Răsărindu-i cu fața nespus de galbenă, el îi arată altarul însângerat, pieptul străpuns de pumnal și-i destăinuie astfel crima înfăptuită la curte. O sfătuie apoi să-și grăbească fuga și să-și părăsească patria și, ca ajutor de pribegie, îi descoperi, tănuită în pământ, o veche comoră necunoscută de nimeni, grămezi de aur și de argint. Îngrozită de aceste destăinuiri, Didona se pregătește să fugă și își strânse tovarăși; în jurul ei se adunară toți cei ce-l urau ori se temeau de tiran; ei puseră mâna pe corăbiile ce se aflau tocmai gata de plecare și le încărcară cu aur. Avuțiile lacomului Pigmalion au pornit astfel pe mare; o femeie era în fruntea băjeniei. A sosit aici, unde vei vedea peste puțin zidurile mari și cetățuia ce se înalță a tinerei Cartagine; au cumpărat o întindere de pământ, atât cât s-o poată cuprinde cu o piele de taur, de unde și numele cetățuiei de Birsă⁴². Dar voi cine sunteți? De pe ce târâmurii veniți? Încotro vă îndrumați?

Întrebându-l astfel, Enea îi răspunse, suspinând din adâncul sufletului:

– O, zeiță, dacă mi-aș începe povestea, luând-o de la capăt și dacă ai avea răgaz să ne ascuți izvodul nenorocirilor, luceafărul de seară ar izgoni ziua și ar închide porțile cerului, înainte de a fi sfârșit. Am pornit peste fel de fel de mări din străvechea Troia – dacă ți-a venit până la urechi numele ei –, dar o furtună ne-a zvârlit din întâmplare pe țarmurile Libiei. Eu sunt piosul Enea; faima mi-a mers până la cer: îmi aduc în corăbii penații scăpați din mâinile dușmanului, în Italia îmi caut o patrie, iar neamul mi se trage din Iupiter. M-am supus soartei, și, cu ajutorul mamei mele, zeița Venus, ce mi-a călăuzit drumul, am pornit pe marea frigiană⁴³ cu douăzeci de corăbii; din ele abia mi-au rămas șapte, zdrobite de valuri, de vânturi. Necunoscut, sărman, eu însumi rătăcesc prin aceste pustiuri ale Libiei, izgonit din Europa și din Asia.

Nelăsându-l să se mai tânguiască, Venera îi curmă astfel durerea:

– Oricine ai fi, de vreme ce-ai sosit la Cartagina, nu cred să sorbi suflarea victii dușmănit de zei. Apuc-o înainte și du-te de aici la pragul reginei. Căci te vestesc că ți s-au întors tovarășii și ți s-au înapoiat corăbiile ce s-au pus la adăpost de cum s-au schimbat vânturile; ți-o vestesc, numai dacă părinții nu m-au învățat greșit să citească în zborul păsărilor. Privește la cele douăsprezece lebede bucu-roase că sunt grămadă, pe care însă odinioară, repezindu-se asupra lor din înaltul văzduhului, un vultur le-a risipit pe cerul senin; uite-le cum se lasă pe pământ în lung șirag, ori își caută de sus locul unde să se pogoare. După cum s-au strâns iarăși împreună, de se joacă acum foșnind din aripi și se rotesc în aer cântând, tot așa și corăbiile și tinerii tăi tovarăși ori sunt în port, ori intră acum cu pânzele întinse. Pornește dară și îndreaptă-te încotro te duce drumul ăsta.

Ea zise, și, cum se întoarse, grumazul trandafiriu îi străluci de lumină și de pe creștet păru-i împrăstia o zeiască mireasmă de ambrozie; rochia îi căzu până pe picioare și după mers se văzu că era, într-adevăr, o zeiță. Enea își dădu seama că e maică-sa și-i aruncă aceste cuvinte, în timp ce ea se îndepărta:

– Pentru ce, *nemilostivo*, îți înșeli de atâtea ori fiul cu arătări deșarte? De ce nu mi-i dat să-ți iau mâna în mâinile mele și să-ți aud glasul adevărat și să-ți răspund ca un fiu?